

Píše Libuše Heczková

(E*forum, 10. 08. 2011)

Růžová kniha

Na jaře tohoto roku vyšla kniha Evy Kalivodové **Browningová nebo Klášterský? Krásnohorská nebo Byron?** s podtitulem **O rodu v životě literatury** (Karolinum). Kniha s růžovou obálkou je jednou z nejzajímavějších publikací k problematice překladu a jeho recepcce, které byly v českém prostředí v posledních letech vydány. Analytická a přesná práce s rozsáhlým materiálem literatury 19. století ukazuje proces zdomácnování a přivlastňování dvou klíčových osobností anglické literatury – Elizabeth Barrett Browningové a George Gordona Byrona. Charakteristiky převodů Františka Baleje a Antonína Klášterského představují oba překladatele jako svébytné osobnosti české moderní literatury, které se musely vyrovnávat s okleštěným obrazem emotivní básnířky Browningové – autorky vášnivých Portugalských sonetů (jež mimo jiné sugestivně vyložil F. X. Šalda), géniem citu, který dlouho přetrvává v anglické a české tradici. Kalivodová zasazuje tyto překlady do nepříliš známého kontextu recepcce autorčina základního díla Aurora Leigh předními českými kritičkami a literátkami a obnovuje povědomí o Browningové jako autorce povytce racionální a sociální. Recepcce děl Browningové ženami vedla i k oceňovanému překladu Byronovy Childe-Haroldovy pouti od Elišky Krásnohorské, který je v kontextu její tvorby vlastně podobně mimořádným počinem a představuje Krásnohorskou jako svébytnou intelektuální básnířku. Pochopení Krásnohorské jako básnířky, překladatelky a kritičky se v literárněhistorické práci Evy Kalivodové děje na pozadí určitého archeologického hledání ženy v literatuře 19. století (od Spolku Slovanek po Irmu Geisslovou), neustále promlouvá s dnešní dobou a otázky, jež si klade, jsou velmi aktuální.

Hmm... pokud se někomu na předchozím odstavci něco nezdá, tak právem. Tak nějak by zněla recenze poněkud omšelá a jaksi polovičatá, kdyby se neomaleně vyhýbala kardinální otázce: Jak se to u všech čertů s tím rodem v životě literatury má?!... Co je totiž na této knize principiálně nové, je právě genderová optika, kterou Eva Kalivodová integrálně a cíleně používá. Jak chápe pojem rod, definuje v úvodu (s. 14): „Rod, synonymně gender, je časově a místně proměnný soubor norem a k nim se vážících kulturních očekávání, které si společnost generuje pro svou potřebu souvztažného ženského a mužského fungování a kterými se snaží své příslušníky zavazovat v jejich sociálním chování.“ Podstatnější je však Kalivodové jisté a inspirativní užívání tohoto pojmu v historii recepcce, historii překladu a v literární historii vůbec. Bez genderové perspektivy by totiž nebylo možné vidět nejednoznačnou a plurální, neuzavřenou rodovou dynamiku literárního života, který je chtě nechtě v 19. století formován ženami a jejich racionálními, intelektuálními snahami a také „přivlastňováním“ jiných

kultur. A jak autorka poznamenává v úvodu: „Přestože rodové literární změny a překlad jsou velmi jiné skutečnosti, zdá se, že mají v literární historiografii podobný osud. Možná, že z ní vypadávají i proto, že komplikují její stále převažující falogocentrismus. To není míněno jako urážka literární historiografie, ale použito jako pojem, kterým se v tomto případě snažím postihnout diskurzivní snahu uspořádat a hierarchizovat svět literatury podle měřítek logu, jehož centrum je pro teoretické myšlení i literární tvorbu spatřováno v muži“ (s. 9).

Koneckonců právě Browningová a Krásnohorská jako živé kritičky a básnířky měly ve své době bezprostřední zkušenosti s naznačenými hierarchizacemi, jež poznamenaly i charakteristiky spjaté s jejich jmény v dějepisných uspořádáních. „Browningová v moderně anglické (přes obhajobu Virginie Woolfové) vyvolávala podobně negativní reakce jako v Čechách aktivity Krásnohorské...“ píše Eva Kalivodová (s. 11). Její „růžová kniha“ rozhodně není nějakým přívažkem literární historie na téma ženy v literatuře. Protože se zabývá ženami právě rodovou optikou, představuje fundamentální literárněhistorickou práci, skutečně nový pohled, objevující přístup. (Jak často se jinak hlasitě provolávaná hesla o „nových“ pohledech záhy ukazují jako planá.) Podobně jako Elizabeth Barrett Browningová byla u nás zvána důvěrně Eliškou (a že těch znovu nalézáných Elišek v české kultuře najednou je - Browningová, Krásnohorská, Pešková, Řeháková...), máme tu vedle označení gender vlastní, „český“ pojem **rod**.

www.ipsl.cz